

CIRKULÄR 16:2

Avdelningen för juridik
Ann Sofi Agnevik
Avdelningen för utbildning och lärande
Mats Söderberg

Nyckelord: Kostnadsansvar, familjehemsplacerad,
stödinsatser, HVB-hem, skola

Förskola
Skola
Individ- och familjeomsorg
Handikappomsorg

Kostnadsansvar för stödinsatser avseende barn och ungdomar som är placerade eller vistas i annan kommun

Kommuner emellan uppstår emellanåt frågan hur kostnadsansvaret ska fördelas mellan en placerande kommun och den kommun där barnet går i skolan när ett barn som är placerat i familjehem eller i hem för vård eller boende (HVB) behöver stödinsatser i skolan. För att klargöra vad som gäller i sådana fall har vi tagit fram detta cirkulär. I cirkuläret tar vi också upp ansvarsfördelningen ifråga om barn och unga mellan hemkommun och vistelsekommun enligt socialtjänstlagen, (SoL).

Kostnadsansvar för skolgång i annan kommun

För barn och unga som placeras i **familjehem** i en annan kommun gäller i normalfallet att barnet kommer att folkbokföras i den kommun där familjehemmet är beläget. I och med att folkbokföringen ändras kommer den kommunen att bli hemkommun i skollagens mening (29 kap. 6 § skollagen). Kostnadsansvaret för skolgången kommer därmed att överföras till den nya hemkommunen. I undantagsfall, till exempel när familjehemsplaceringen förmodas vara bara en kortare tid, ändras inte folkbokföringen. I sådana fall kommer den placerande kommunen att ha kvar kostnadsansvaret för barnets skolgång i och med att den fortfarande är hemkommun enligt skollagen.

För barn och unga som placeras i **hem för vård eller boende (HVB)** i annan kommun gäller i normalfallet att barnet behåller sin folkbokföring i den placerande kommunen. Den placerande kommunen, som fortsatt kommer att vara folkbokföringskommun (hemkommun), kommer därmed att ha kvar kostnadsansvaret för barnets skolgång oavsett om barnet går i en kommunal skola eller i en fristående skola. Detsamma gäller för barn och unga som vistas i **särskilda ungdomshem (SiS-institutioner)**. I sammanhanget bör dock uppmärksammas att ensamkommande barn som får uppehållstillstånd, kan komma att folkbokföras på det HVB-hem eller ungdomshem där de placerats. Och i sådana fall kommer den kommun där hemmet är beläget att bli hemkommun med kostnadsansvar för barnets skolgång. I de fall ett ensamkommande barn inte är folkbokfört i någon kommun faller kostnadsansvaret för skolgången på den

kommun där barnet stadigvarande vistas enligt 29 kap. 6 § skollagen, dvs. också på den kommun där hemmet är beläget.

För att skolgången ska fungera på ett ändamålsenligt sätt för elever som är placerade i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB) i en annan kommun, behöver samråd ske mellan socialtjänsten i den placerande kommunen och den nämnd som ansvarar för skolan i den mottagande kommunen, helst innan placering sker.

Samråd måste också ske med socialtjänsten i den kommunen där barnet ska placeras. Socialtjänsten i den placerande kommunen har enligt 6 kap. 6 § SoL ett ansvar för att sådant samråd sker. Vad som ovan angivits gäller även barn i förskolan.

Ansvar för att erbjuda skola eller förskola

Inför en placering i familjehem, HVB-hem eller bostad med särskild service enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, är det ett ansvar för den mottagande kommunen att erbjuda förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, fritidshem, gymnasieskola och gymnasiesärskola. De barn och unga som det handlar om kan ha behov av olika former av stöd. Det kan vara stöd i form av ”särskilt stöd enligt skollagen” samtidigt som ”stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen” ges. Insatser enligt socialtjänstlagen anknyter till ett socialt behov, medan insatser enligt skollagen utgår ifrån pedagogiska bedömningar.

Det bör noteras att individuella bedömningar ska göras såväl enligt SoL och LSS som enligt skollagstiftningen. Nedan redogörs för de olika insatser som kan förekomma inom lagstiftningsområdena.

Stöd enligt skollagen

Begreppet hemkommun

Enligt 29 kap. 6 § skollagen är hemkommunen den kommun där barnet är folkbokfört. För den som är i bosatt i landet utan att vara folkbokförd anses den kommun där han eller hon stadigvarande vistas eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i, vara ansvarig kommun.

Detsamma gäller den som är kvarskrivnen i en kommun, d.v.s. den kommun där den unge stadigvarande vistas är dennes hemkommun.

Rätten till stöd

Alla elever och barn har samma rätt till stöd i skolan och förskolan oavsett om de kommer från skolkommunen eller inte. Enligt skollagen är det den skolhuvudman där den unge går i skola eller förskola som ska se till att de stödåtgärder som den unge behöver enligt skollagstiftningen kommer till stånd (se bl.a. 3 kap. 4a-12 §§ och 8 kap. 9 § skollagen). Normalt faller detta ansvar på rektor eller förskolechef.

Kostnadsansvar

Kostnader för sådana stödåtgärder ska normalt hemkommunen stå för. Går barnet i skola i en annan kommun än hemkommunen, ska alltid hemkommunen stå för sådana kostnader i de fall barnet har rätt att gå i skola i den andra kommunen. I andra fall gäller att om kommunerna inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och barnets behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskola eller skola. I sammanhanget bör uppmärksammas att om barnet folkbokförs i skolkommunen, blir den kommunen hemkommun med det direkta kostnadsansvaret för barnets skolgång.

Bistånd inom ramen för socialtjänstlagen och insatser inom LSS

Enligt 4 kap. 1 § SoL har den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Vidare har en socialnämnd skyldighet att genomföra en utredning enligt 11 kap. 1-2 §§ SoL om det kommer till socialnämndens kännedom att ett barn misstänks fara illa. Utredningen kan utmyнна i ett beslut om att tillgodose barnets behov av stöd och hjälp genom insatser enligt socialtjänstlagen, under förutsättning att vårdnadshavarnas samtycke finns.

Det är alltid ett barns vistelsekommun som har det yttersta ansvaret för stödinsatser enligt 2 a kap. 1 § SoL. Om barnet är bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen, är det bosättningskommunen som ska stå för långsiktiga insatser, medan vistelsekommunens ansvar är begränsat till akuta insatser, 2 a kap. 2 och 3 §§ SoL.

När en kommun placerar ett barn i ett familjehem i en annan kommun behåller socialtjänsten i placeringskommunen ansvaret för stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen, 2 a kap. 4 § SoL. Exempel på insatser kan vara olika behovsprövade socialtjänstinsatser såsom kontaktperson eller kontaktfamilj. Placeringskommunen har även ansvar för eventuella insatser enligt LSS som barnet kan vara berättigat till.

När det gäller insatser enligt socialtjänstlagen har det i förarbetena till tidigare lagstiftning uttalats att socialtjänstens ansvar även kan omfatta särskilda stödinsatser, såsom förstärkningsresurser i skolan. Det som sägs i förarbetena får dock inte feltolkas. Av 2 kap. 1 § SoL framgår att socialtjänstens ansvar inte innebär någon inskränkning i det ansvar som andra huvudmän har. Det innebär att socialtjänsten ansvarar för extra insatser som kan behövas av sociala och psykologiska skäl, däremot inte sådana insatser som skolhuvudmannen ansvarar, till exempel insatser som motiveras av pedagogiska skäl. Det är i sådant fall socialtjänsten i placeringskommunen som bedömer behovet av och beslutar om att sådan hjälp och stöd ska ges.

Åtgärder som omfattas av skollagens bestämmelser kan inte ses som en socialtjänstinsats. Detta framgår av praxis, RÅ 1994 ref. 25, där en socialnämnd placerade en

skolpliktig ungdom i ett familjehem i en annan kommun, där eleven även blev folkbokförd. En ansökan om bistånd i form av speciallärarresurs gjordes i placeringskommunen, men socialnämnden avslög ansökan. Nämndens motivering var att behovet kunde tillgodoses på annat sätt och därför inte omfattades av biståndet enligt socialtjänstlagen utan reglerades i skollagen. Socialnämnden ansågs enligt Regeringsrätten inte skyldig att ge bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL, trots att elevens behov av speciallärare var känt redan när eleven placerades i familjehemmet.

Ett tidigare rättsfall, RÅ 1990 ref. 117, behandlade frågan om gränsdragningen mellan socialtjänstens ansvar och skolans ansvar. Vissa generella tolkningsprinciper slogs fast när det gäller att avgöra vilken huvudman som är ansvarig. Domen tydliggör att en målsättning med de stödinsatser som erbjuds inom skolans ram, till exempel i form av elevassistenter, är knutna till skolverksamheten och syftar till att underlätta för eleverna att tillgodogöra sig undervisningen. Det åligger skolhuvudmannen att ansvara även för åtgärder som inte kan betraktas som utbildningsinsatser om dessa behövs för att eleven ska kunna delta i undervisningen.

Dessa rättsfall är fortfarande vägledande.

Grundläggande kommunalrättsliga principer

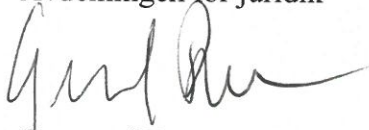
Vi får i vår rådgivning ibland frågan om kommunerna kan göra avsteg från den fördelning av kostnadsansvaret som annars följer av skollagen och socialtjänstlagen. Ser man till den grundläggande kompetensbestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen innebär den att en kommun eller ett landsting själv får ta hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar och som inte ska handhas enbart av staten, en annan kommun, ett annat landsting eller någon annan. När det gäller den interkommunala ersättningen enligt skollagen finns, som nämnts ovan, vissa möjligheter till överenskommelser mellan hemkommunen och skolkommunen. Vi har däremot svårt att se att det finns lagligt utrymme för en kommun att ta på sig betalningsansvar för skolgången för ett barn som folkbokförts i en annan kommun. Kommunen kommer då inte längre att vara hemkommun och barnet kommer varken enligt kommunallagen eller skollagen att ha en sådan anknytning till kommunen som förutsätts för att kommunen ska kunna ta på sig det kostnadsansvaret för barnet. Kostnadsansvaret för skolgången kommer istället enligt lag att ligga på den nya hemkommunen. Att den placerande kommunen fortfarande kan ha ett ansvar för insatser enligt socialtjänstlagen, ger inte den kommunen större befogenheter än som följer av just socialtjänstlagen.

Frågor

Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av förbundsjuristen Ann Sofi Agnevik, 08-452 75 40, eller utredaren Mats Söderberg (utbildning), 08-452 79 42.

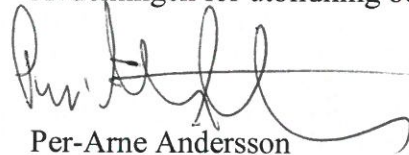
Socialstyrelsen och Skolverket har gemensamt givit ut en skrift Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar, 2013, som kan beställas eller laddas ner från Socialstyrelsen hemsida, www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-1-2.

Sveriges Kommuner och Landsting
Avdelningen för juridik

Germund Persson

Avdelningen för utbildning och arbetsmarknad

Per-Arne Andersson